

ה.

תשובות רב האי גאון לקאבס.

קונטרס בן ב' דפים תכופים שמצאתי בכסלר-מכת תרצ"א, כווסטמינסטר-קולג' בקמברידג' (I. vol.). והוא חלק תיכוני-שנימי מאותו הקונטרס הראשון בן ב' דפים בלתי תכופים (דף א"ו) מכ"ו אוכספורד שהרפסתי בראש גנור קדם א'. אלא שחסר ביניהם עוד קונטרס תיכוני בן ב' דפים (דף ב' ודף ה') שבין הקונטרס הראשון לבין הקונטרס השלישי (דף ג"ד) שלפנינו. הקונטרס הזה מכיל: סוף תשובה ב', תשובה ג' ומחצית תשובה ד' מן הקונטרס. והקונטרס הראשון מכיל תשובה א', סוף תשובה ד' ומחצית תשובה ה'. תשובה ג' שבקונטרסנו כבר נרפסה בתנ"ה ס"ו ס' (ראשיתה) ובתג"א צד 105 (אחריתה). אלא ששם חסרה השאלה שישנה לפנינו בשלמותה. וגם הקובץ שלנו קדום הוא לאותו הקובץ כי תשובה א' שכקבוצנו היא שם תשובה נ"ט. וברור הוא שהקובץ ההוא נלקט מקובצנו ומקובצים אחרים. לקובץ שלנו שייך עוד קונטרס אחר בן ב' דפים תכופים שמצאתי בקמברידג' (G. 2) שבשורה הרביעית מעט א' שם מתחילה ונמשכת כל התשובה על „ארבעה שנכנסו לפרדס“ (אוצר הגאון להגיגה ס"ו כ') ומסומנת בצדה כאות ח'. ושלש שורות הראשונות שם: „עצמו במקום סכנה על דבר זה וסמך על הנס, אבל בשעת קרית שמע בביתו של אדם או בכית הכנסת שלא בשעת השמד לא נאמר דבר זה“ הן סוף תשובה שכמדומני פרס נרפסה. גם תשובה ב' מקונטרסנו שסופה בא כאן פרס נרפסה כמו שהיא, אבל תכנה כבר נרפס בשע"צ פיג ע"ב ס"ו כ"ט; גנוי-שכטר ח"ב, צד 307-8; גאוניקא צד 285 א) ששם היא באה תכופה לתשובה א' שבקונטרסנו זה ותחלתה היא: „ראובן שהיה לו אצל שמע' מנה או שנתן לשמעון מנה ואמר לו חוליכו ללוי השלחני ולא אמר לו תן לו בפני עדים...“ וכל התשובות האלו הן מתשובות רב האי גאון לר' נתניה בר' עובדיה וכו' ממדינת קאבס (עי' גנוי קדם שם).

בורר לו כי זה שחייב השליח לשלם בזמן שאמר לו השולח שקול שטרא כגין שהודיעו כי יש עליו שטר כאותו ממון וצוהו לנטלו מן המלוה. ואשר דקרק רב אשי ב) לראות היאך היו הדברים ההקדים שקול שטרא על הב זוזי או הקדים הב זוזי על שקול שטרא לא עמד אלא עלתה השמועה כיון שאמר לו שקול שטרא בין בתחלת דבריו וכיון בסוף דבריו היה עליו לתקן ולא להפסיד ולילך בדבר על חומרו ולא על קלו ג) אבל אם לא אמר לו שקול שטרא לא היה עליו לתת בעדים כמה שפרשנו למעלה.

ג

והא דשלחו ר) ליה לטר עוקבא זמרא מנלן דאסיר מרים וכתב להו א"י תשטח א"י ג"ד כע"מ ולישלח להו מהכא בשיר לא ישחו יין הני מילי זמארא דמאנא אבל דפומא שרי קא משמע לן, ילמדנו אדוננו אם הילכתא או לא ואז הילכתא היא קשיא לן ההיא דאיתמר ה) כל הנהנה מסעודתו שלחחן זאינו משמחו עובר בחטשה קולות או יש הפרש בין ביחו שלחחן ובין זולתו.

(א) ולא זכר אותה ר' לוי גינצבורג בג"ש, ומקוצרת ביותר היא בשו"ת הגאונים הקצרות ס"ו שכ"ד. ובמעות נרשם בשע"צ ובג"ש שם: ס"ו ע"ב. ב) כתובות פ"ה, א'. ג) ע"י חוספות ותקונים לאגרת רשיג צד 2 לצד 9. והצומה שנה ו' צד 172. ד) גישין ז', א'. ה) ברכות ו', ב'.

ונחנו בטקוטנו זה כבתיחם שלחתן ושלכלה שהנשים משחקות כתפים ומחולות ומביאים גויים ומשטחים ככלי נבל וכנור ועוגב שרי או אסיר ואם יש הפרש בין אלו הכלים או לא.

הכין חזינא כי מנהג כל ישראל בכתי משתאות סתם וכל שכן בית חתן וכלה שמשמחין בקולות של שמחה ואומרין דברי שירות ותושבחות לפני הקב"ה חזכרין אותותיו וחסדיו עם ישר' מקדם וקיווי גלוי מלכותו והכטחותיו הטובות (ע"ב בכ"י) וכשורות נחמות שבישרו הנביאים את ישר' ופיוטין הרבה על אלו הדרכים וכיוצא בהם בקול נגינות ובכתי חתנים וכלות שמחות וזכר חופות וברכות להצליחם ולהכשירם ואין אדם בעולם מישראל נמנע מכל אלה. אבל זמארא דאמר מר עוקבא דברים שאינן כסדר הזה אלא נגינות של אהבת אדם לחכירו ולשכח אדם יפה ביפיו ולקלם גבור בגבורתו וכיוצא בזאת כגון של ישמעאלים הללו שנקראין אשעאר אלגזל א) לא מבקיא במאנא דאסיר אלא אפילו בפומא בלחוד אסיר. ובעיקר דבר זה שנינו משבטלה סנדרין ב) בטל שיר מכית המשתאות שני בשיר לא ישתו יין ימר שכר לשותיו. ואמרינן עלה ג) מטאי דבסנדרין כחו' אמ' רב הונא בריה דרב יהושע אמ' קרא זקנים משער שבתו בחור' מנגינות. ודאמרינן רב הונא אמר זמארא רב היסדא זלויל ביה לא על שירות של ישראל אמרו אלא על דברי הגויים. ואמרינן אמ' רב הונא זמר ניגדי ובקרי שרי זמר גילדאיי אסיר. וזה הזמר שאומרין טושכי הספינות שהן ניגדי זמר רועי בקר דאינון בקרי אינן משירות של ישראל ואף על פי כן ד) חתירו רב הונא שתקר וראה כי לא היו בו דברי גידופין ולא דברים מכוערים ויש בו עזרה ומסעד למושכין ולרועים אבל זמר של כורסיים תקר כי היו בו דברים מכוערין ואמרו. ומה שהזכרתם בשאלה שהנשים משחקות כתופים ומחולות אם כמושב שלאנשים אין לך דבר קשה מזה, ולא כתפים ומחולות אילא אפילו בפומא (ע"ג בכ"י) מכוער הדבר ואסור דאמר רב יוסף ה) משרו גברי ועאנין נשי פריצותא משרין נשי ועאנו גברי כאש בנעורת ו) למאי נפקא מינה לכתולי חני מקמי חני וכל שכן במשתה אנשים כי זה איסור גמור וכל מי שפורץ בדבר זה אנו מנדין אתו בין על ידי נשים ובין על ידי אנשים דאמ' רב שמואל בר נחמני אמ' ר' יוחנן ז) כל השותה בארבעה מיני זמר ה) מכיא חמש פרעניות לעולם שני' והיה כנור

א) ע"י א"י ח"ס לשע"ת ס"י קנ"ב. והאשכול אלבק צד 33 הערה ד'. ב) = סנדרין. ע"י הקדמתי לאגרת רשיג ל"ג, א'. ג) סופה מ"ח ע"א. ד) = ומשום כך. והובא בשנוי גרסא בכפתור ופרח פ"ו. דפוס לונץ קי"א ע"א, עיי"ש. ה) סופה מ"ח ע"א. ו) עד כאן בתג"ה. ז) סופה ש"ס. ח) "אמר הגאון רב"י סעדייה ז"ל הוא הדיון לכל מיני זמר כי לא חזכיר הכתוב ד' מיני זמר אלא שהם החשובים שבכולם" (ר' יוחנן בן ראובן סאכרידא בפ"י על השאלות, כ"י ברלין Or. Oct. 333 דף י"א ע"א).

ונכל תף וחליל ויין משתייהם וסטיך ליה לכן גלה עמי טבלי דעת שמביא גלות לעולם, וכבודו מתי רעב שמביא רעב לעולם והמונו צחה צמא שגורם לתורה שתשחכה מישראל וישח אדם וישפל איש שגורם שפלות לשנאיו של הקביה שני איש ואין איש אלא הקביה שני יי איש מלחסי. ועיני גבהים חשפלנה שגורם שפלות לשנאיהן של ישראל. אחריו מה כתוב לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה וני. ואם נשים א) בלבד שאין עמהן איש גם בזאת מכוּעַר הרבר וכל שכן אם יש עמהן נשים עומדות לניגון וראוי שתמנעו מוזאת כי פרצה היא ופחת לכמה קלקלות וביותר בנבלים וכנורות וכלי זמר שיש בהן נמין ועוגכים וחלילים אבל תפים ומחולות העשוין לקול הברה בעולם בשעת חמרוקי הכלה ולא בשעת משתה יש שמזולין בו ואם יגדר יפה.

הא דאמור רבנן ב) גופה אחד בכור ואחד כל הקרשים כיון שעברה עליהם שנה בלא רגלים רגלים בלא שנה עובר ככל האחד כשלמא רגלים בלא שנה משכחת לה אילא שנה בלא רגלים היכי משכחת לה (ע"ד בכ"י) יפרש לנו אדוננו גאון עד ואם היתה שנה מעוברת חמשה אלמא אחד מלא ואחד חסר עבדינן שניהם מלאים לא עבדינן.

שפעטא הכין היא הניחא למאן דאמר דאית ליה כסדרן משכחת לה אילא למאן דלית ליה כסדרן היכי משכחת לה בשלמא לרבי משכחת לה בשנה מעוברת דתניא תמימה ר' אומר שלש מאות ששים וחמשה יום כמגין ימות החמה וחכמים אומרים מונה שנים עשר חדש מיום ליום ואם נתעברה השנה נתעברה לו משכחת לה כגין דאפרשיה בחר חג המצות דכי טא שילחי אדר בתרא שנה מלאו רגלים לא מלו. וכן פירושה מאן דאית ליה כסדרן אינון דאמרין לעולם אחד מלא ואחד חסר וסלקא שתא למאן דהכין סבאריה שניד יומי וכן מעמא דאחרים דאמרין אין בין ראש שנה לראש שנה ואין בין עצרת לעצרת אלא ארבעה ימים דנפקין שי"ג בשבועי ומשתארין ארבעה יומי ואם היתה השנה מעוברת חמשה קסבר עיבור שנה חדש דהוא כ"ט יומי וכיון דשנה שניד יומי הויא ליה היכי משכחת שנה בלא רגלים לא יהא אלא שנולד בכור ביום שבעה בסיון שהוא מחרת שלעצרת כד מאנית שניד דאינון שנת לבנה ואינון על חשבון אחד מלא ואחד חסר לא נפקין אלא שכבר באו שלשה רגלים. השתה צריכת למידע היכי משכחת לה שנה בלא רגלים דקאמרינן הניחא למאן דאית ליה כסדרן משכחת לה ואו אמרת משכחת לה בשנה מעוברת כי דאשכחת לרבי בשנה מעוברת דחאלפין שניד שנת לבנה דאינון כאחד מלא ואחד חסר ולא באו שלשה (והשאר חסר)

(א) כתג"א: ואם אנשים בלבד שאין עמהן [אשת], וכצ"ל. (ב) ראש חשנה ו' ע"ב.